

דידקטיקה: הוראת לשון

הוראת אוצר מילים

↪ חיה ש' פייג

אין שפה בלי מילים ואין רכישת שפה בלי רכישת אוצר מילים. מהן הדרכים שבהן ניתן ללמד אוצר מילים, איך אפשר לבדוק רכישת אוצר מילים ומהי הכמות הנדרשת ללומד כדי שיוכל להבין את הנקרא או את הנשמע? מתוך הנחה בסיסית שלימוד אפטי של מילה מצריך הכרת הקשריה, נרדפותיה וניגודיה, המאמר מציע למורה המתלבט דרכים להכנת אוצר מילים לתלמידיו, להוראת אוצר המילים ולבדיקת הרכישה.

רכישת אוצר מילים בשפה זרה - הגדרת היעדים

כל שפה מורכבת מאוצר מילים ומבנה דקדוקי, ולכן מורים לשפה צריכים ללמד אוצר מילים. מורה המלמד תלמידים ילידים את השפה המקומית, צריך להתמקד במילים מסוג אחד ואילו המורה המלמד שפה זרה או שנייה צריך להתמקד במילים מסוג אחר/נוסף. לימוד שפה שניה ברמות הגבוהות מצריך פיתוח של יכולת לקסיקלית גבוהה בהתאם. הפיתוח יכול להיות לימוד מכוון - כאשר הלומד מתמקד בעצמו בלימוד אוצר המילים המורחב, או לימוד מקרי - כאשר הלומד מאזין או קורא טקסט והמילים נרכשות בעקיפין.

כולם מסכימים שהמילים הן מרכיב חשוב ברכישת שפה שנייה/זרה, אולם הדרך הטובה ביותר לרכישת אוצר מילים עדיין אינה ברורה באופן חד משמעי הדרך לרכישת אוצר מילים תלויה בגורמים רבים, ולכן אין זה מפתיע שמורים ולומדים כאחד אינם בטוחים באיזו דרך לבחור, בין השאר לאור העובדה שספרי הלימוד מחד ותוכניות הלימודים מאידך אינם מספקים תיאור והדרכה ברורים בתחום זה (Schmitt, 2008).

מורה המלמד את השפה לתלמידים ילידים צריך להחליט אילו מילים חובה ללמד ולהפנים ועל אילו מילים אפשר לוותר. עליו לבנות 'מילון' יציב ומורכב של מילים שהן מעבר להזדמנות הרגילה של שימוש בשפה הילידית; עליו ליצור רשימות מילים מגוונות לא רק למגוון נושאים אלא גם לשימוש מגוון. לשם כך המורה מלמד גם מילים נרדפות ומנוגדות. מורה המלמד שפה שנייה/זרה בונה מילון מסוג אחר לגמרי. ראשית, הוא צריך ליצור את המילים הראשוניות בתחומי חיים שונים, כולל רשימת מילים למקצועות הלימוד השונים, ורק בשלב מתקדם יותר הוא יצור רשימה משנית של מילים נרדפות ומנוגדות.

מאמר זה ידון בדרכים להוראת מילים גם למורה השפה הילידית וגם למורה השפה השנייה/הזרה. משום-מה קיימת הזנחה של הקניית אוצר מילים לתלמידים ילידים, ולכן מאמר זה יביא הצעות להוראת מילון בעל רשימות ראשוניות ומשניות שיכולות לשמש גם את המורה לתלמיד הילידי וגם את המורה לתלמיד השפה השנייה/הזרה.

חיה ש' פייג היא ראש התוכנית לעברית כשפה זרה באוניברסיטת פיטסבורג בפנסילבניה. בעלת תואר שני ביהדות ועברית מאוניברסיטת לונדון, ותואר שני בחינוך בהתמחות: הוראת שפות זרות.

מה צריך לדעת על מילה כדי להשתמש בה כראוי

הצורך של התלמיד הילידי הישראלי באוצר מילים מתגלה בעיקר בזמן לימוד יצירה ספרותית או פרק מקראי מחד ובזמן קריאת מאמר מדעי מאידך; בעוד שהצורך של תלמיד השפה השנייה/הזרה קיים מכורח השפה החדשה. נקודת התחלה טובה תהיה ההחלטה מהי כמות המילים הנכונה. כדי להחליט על אוצר המילים הדרוש, יש לקבוע איזה אחוז מילים במאמר כתוב או בדיבור חייב הלומד להבין. בעבר הדרישה הייתה בסביבות 95% מהמילים; מאז 2000 הדרישה היא 98% מהמילים במאמר כתוב ללומדים ילידים וללומדי שפה שנייה/זרה. פירושו של דבר הוא שאם מתוך 50 מילים יהיו שתי מילים לא מוכרות, זה עדיין יכול להקשות על ההבנה, ולכן זהו המינימום הנדרש (Schmitt, 2008).

בנוסף, לצורך ברכישת אוצר מילים גדול, הלומד צריך לדעת פרטים רבים על כל מילה כדי שיוכל להשתמש בה כראוי. לימוד המילה 'לעומק' חשוב לא פחות מגודלו של אוצר המילים. מורים רבים מתייחסים למילה כנרכשת אם הצורה הכתובה והדבורה ומשמעותה ידועים. נכון שהצורה ומשמעות המילה קשורות זו בזו, והן הראשונות והחשובות בתהליך הלמידה, אבל חוקרים רבים טוענים שהלומד צריך לדעת הרבה יותר על המילה כדי להשתמש בה באופן יצירתי. (Nation, 2006).

ניישן (Nation, 2006) מציע מגוון רחב של היבטים ל"ידע מילה", כמוצג בטבלה הבאה:

צורה	דבורה	איך המילה נשמעת? איך מבטאים את המילה? איך המילה נראית? איך כותבים ואיך מאייתים אותה? אלו חלקים מהמילה מוכרים?
צורה ומשמעות	חלקי המילה	אלו חלקים מהמילה צריכים להיות כדי לבטא את המשמעות הרצויה? (פעמים רבות למילה יש יותר ממשמעות אחת, והתלמיד צריך לבדוק האם המשמעות שהוא מכיר היא המשמעות הרצויה).
שימוש	מושג והתייחסותו למושגים אחרים במשפט או בקטע הנקרא אסוציאציות תפקוד דקדוקי צירופי לשון	מה משמעות המבנה של המילה (בשפות שבהן יש למילה שורש ובניין, התלמיד צריך להבין לא רק את השורש אלא גם את הבניין). מה נכלל במושג? לאלו תחומים, נושאים, ומילים המושג מתייחס? על אלו מילים אחרות מושג זה גורם לנו לחשוב? באילו מילים אחרות אפשר להשתמש במקום המילה הספציפית?

דיקטיקה: הוראת לשון

חיה ש' פייג
הוראת אוצר מילים

שימוש	מגבלות על שימוש: משלב, תדירות וכדומה	באלו מבנים המילה מופיעה? באלו צורות לשוניות יש הכרח להשתמש במילה? אילו מילים או סוגי מילים מופיעים עם המילה הנתונה? אלו מילים או סוגי מילים חייבים להופיע עם המילה הנתונה? היכן, מתי ובאיזו תדירות יש לצפות שהמילה תופיע? היכן, מתי ובאיזו תדירות אפשר להשתמש במילה זו?
-------	--------------------------------------	--

המורכבות הכרוכה בדיעת מילים הופכת לחשובה כאשר חושבים על רכישת מילים חשיבה פדגוגית, וזאת מסיבות שונות. ברכישת מילים יש היבטים של למידה מכוונת, לדוגמה: מובן המילה מחד ומבנה המילה מאידך. לעומת זאת, היבטים של הקשר, כגון משלב ותדירות, קשים יותר ללימוד. היבטים אלה צריכים להילמד באמצעות חשיפה מסוייית ללומדי שפת היעד בהקשרים שונים. גישה זו דורשת למידת אוצר מילים כמרכיב ברור בתהליך ההוראה וחשיפה חוזרת ונשנית למילים באמצעות קריאה אינטנסיביות. בנוסף, למרות שרכישת מילים היא תהליך מתמשך, יש מילים הנרכשות ומופנמות מהר יותר מאחרות. מכאן אפשר להבין שהוראה מגוונת של אוצר המילים צריכה לבוא בשלבים השונים של רכישת מילה. בשלב הראשון המיקוד יהיה באופן ישיר על ביסוס צורה ומשמעות, ואילו אחר כך החשיפה צריכה לכלול את הפנמת המשלב של המילה. Nation טוען שביסוס הקישור הלקסיקלי של המילה מצריך שימוש חוזר ונשנה של המילה כדי שהיא תופנם, אבל בטבלה שהוא מביא נקבע היעד לא רק לבסס כדי את הצורה והמשמעות אלא גם כדי להרחיב את הידע של המילה על ידי פיתוח הידע של מילים אחרות. השימוש במילה בהקשרים שונים הוא שיפתח מומחיות בצורות הידע השונות של המילה (דבורה, כתובה, וחלקי המילה), דבר המצריך גישה מעמיקה בלימוד אוצר מילים.

Nation מציג ארבעה שלבים בהוראת אוצר מילים:

שלב	תנאים כלליים	דרישות מילוליות	פעולות וטכניקות
תשומת משמעות	+ התמקדות במסר + מספר יחידות לא מוכרות + הבנה + זיהוי	+ 95% ויותר + מיומנות ניחוש מתוך קישור + הזדמנויות למו"מ + הגדרה מקרית	+ קריאה מדורגת + הקשבה לסיפורים + תרגילי תקשורת
תפוקת משמעות	+ התמקדות במסר + מספר יחידות לא מוכרות + הבנה + זיהוי	+ 95% ויותר + עידוד בשימוש ביחידות בלתי מוכרות + תשומה משמעותית	+ תרגילי תקשורת עם תפוקה כתובה + כתיבה מתוכננת + קישור המיומנויות

דיקטיקה: הוראת לשון

חיה ש' פייג
הוראת אוצר מילים

+ הוראה ישירה של אוצר מילים + למידה ישירה + קריאה אינטנסיביות + אימון באסטרטגיות של אוצר מילים	+ פיתוח אסטרטגיות ומיומנות בלימוד אוצר מילים + התמקדות מתאימה של המורה במילים בעלות תדירות גבוהה ופיתוח אסטרטגיות לגבי בעלות תדירות נמוכה	+ התמקדות ביחידות שפה	לימוד שפה
+ קריאה מדורגת קלה + קריאה חוזרת + קריאה מהירה + קישור לתשומות קלות + 4/3/2 תרגילי דיבור + משימות מתורגלות + כתיבה של 10 דקות + קישור בין מיומנויות	+ 99% ויותר + חזרה	+ התמקדות במסר + מיעוט השימוש בשפה לא מוכרת + דגש על תפוקה מהירה	פיתוח שטף

(Nation I., 2001)

Schmitt במאמרו מביא טבלה מסכמת על האפקטיביות של שיטות הוראה של אוצר מילים (Schmitt, 2008):

מטלות לא אפקטיביות	מטלות אפקטיביות
משמעות מתוך מילה נרדפת	בחירת משמעות ממספר אפשרויות
קריאה עם/בלי ניחוש	משמעות מתוך מילון
משמעות ניתנת בהערת שוליים	משמעות נלמדת תוך מו"מ
אין מו"מ למציאת משמעות	משמעות מתוך מילון
רשימת מילים חדשות בשולי הטקסט	דיון לחיפוש משמעות
אין דיון לחיפוש משמעות	המילה מופיעה במשפטים מקוריים
המילה אינה מופיעה במשפטים מקוריים	שימוש במילה במשימת כתיבה
המילה מופיעה במשימת קריאה	משימת קריאה ותרגילי מילים
משימת קריאה בלבד	משימת קריאה ושימוש במילון
משימת קריאה בלבד ללא שימוש במילון	

מתוך הטבלה הזאת ומתוך מחקרים נוספים העוסקים בהוראת אוצר מילים אפשר ללמוד שככל שהתלמיד נחשף למילים הרצויות בדרכים שונות כך הוא יפנים אותן.

דרכים בהוראת אוצר מילים

הצגת המילים: מתי וכמה?

לפני שנעסוק בדרך לבניית אוצר מילים והבנתן באופן משמעותי, צריך להתייחס למספר החלטות מקדימות. למשל - מתי במהלך השיעור מציגים את המילים החדשות וכמה מילים יוצגו בבת אחת? התשובה הרווחת לחלקה הראשון של השאלה היא לפני קריאת טקסט, וכאן צריכה להישאל השאלה: האם זה נכון תמיד? הסיבה להצגת מילים לפני קריאה היא הפיכתן למוכרות וזמינות בזמן הקריאה. זו תשובה הנראית הגיונית, שכן יש בכך כדי להקל על הבנת הנקרא, במיוחד אם התלמידים קוראים את הטקסט באופן עצמאי.

אולם אם התלמידים קוראים את הטקסט ביחד כקבוצה, הזמן הטוב ביותר להציג את המילים הוא דווקא בזמן שהם מופיעות בטקסט. לדוגמה: 'התיישבתי חרש'.* איני זוכרת מה קדם למה ומי נעמד ראשון מול הכיתה' (ברנשטיין, 2015). המורה יעצור לרגע על המילה **חרש** ויאמר 'זה "בשקט"'. אין שום צורך במידע או דוגמאות נוספות בנקודה זו, שכן ההתמקדות היא על הבנת הטקסט ולא על לימוד אוצר מילים.

כשהבנת הטקסט היא המטרה, היא תשפיע על מספר המילים המוצגות בפני הלומד, בין אם הן מוצגות לפני או בזמן הקריאה. מספרן צריך להיות מצומצם רק לאותן מילים שיש להן פוטנציאל לשבש את הבנת הרעיונות המרכזיים. אם יוצגו יותר מדי מילים לפני הקריאה, סביר להניח שהתלמידים לא יזכרו את המשמעות המדויקת שלהן כשהם נתקלים בהן במהלך הקריאה, אם יותר מדי מילים יוצגו במהלך הקריאה, הדבר יפריע למהלך השוטף של הקריאה והבנתה. (McKeown & Kucan, 2012).

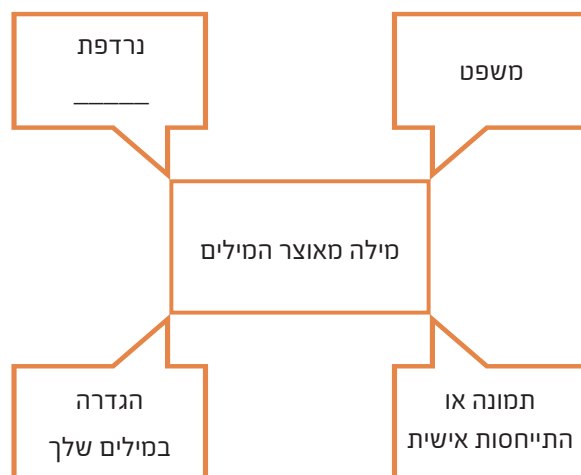
כאשר עובדים עם המילים לאחר הקריאה, המיקוד עובר מהבנת הנקרא לבניית אוצר מילים, וכאן המורה יכול להביא קישורים נוספים ותרגילים בונים מגוונים. ככל שהתלמידים יפעלו יותר בתהליך זה, כך המילה תהפוך יותר לחלק מהם.

איך?

1. מפת מילים:

אחרי שהתלמידים קראו את הטקסט והבינו אותו, יש הנוהגים לתת רשימת מילים. על פי הרעיון הבא, המורה נותן את רשימת המילים והתלמיד לומד אותן באמצעות מפת המילים.

מפת מילים

הנחיות למורה:

- א. השתמש במפת הגדרה כדי לעזור לתלמידים לראות את מרכיבי ההגדרה: המפה כוללת שלוש התייחסויות הכרחיות להגדרה עשירה: מה זה (הקטגוריה)? למה זה דומה (השתייכות)? מהן הדוגמאות (ציור, פירוש)?
- ב. התחל את ההוראות על ידי הסבר לתלמידים על מנת שיבינו שכדי ללמוד אוצר מילים חדש הם צריכים לדעת מה מרכיבי ההגדרה. אפשר להסביר להם את התפיסה הזו באמצעות משהו מוכר ביותר, למשל יוגורט.
 1. שאל: מה זה? (מזון) כתוב את התיאור במפה. אחר כך: מהי ההתייחסות? למה זה דומה? **מנה תכונות:** קר, קרמי, רך. הסבר שאלה הן התכונות שמגדירות את היוגורט ממאכלים אחרים.
 2. בקש מהתלמידים דוגמאות (דל שומן, בטעם וניל ותות וכדומה). אחרי שנתת דוגמאות למספר דברים מוכרים, הראה להם כיצד הכול מתחבר להגדרה שכוללת את הקטגוריה, ההתייחסות והדוגמאות ואף כוללת בתוכה דעה אישית.
 3. ביחד צרו הגדרה: יוגורט הוא מאכל עשוי מחלב. הוא קר, קרמי וטעים. יש סוגים וטעמים שונים של יוגורט. אנשים אוכלים יוגורט עם שבבי חיטה, הוא משמש לאפייה ובישול. ויוגורט קפוא הוא קינוח נפלא.
 4. תן לתלמידים לעבוד על דוגמאות אחרות לבד. כשהם מתקשים להפנים מרכיבי המורה צריך לתת להם להשתמש במפה. מתוך הרגל **שיווצר אצלם** הם ישתמשו במפה כדי לכתוב הסברים שונים.

לצורך דוגמה אשתמש באוצר המילים החדשות מתוך הסיפור 'הדינר הגזול' מאת יהודה בורלא (יונאי, 1987).

המילה	נרדפת או מנוגדת	הגדרה אישית	משפט	התייחסות אישית
מהסס	מפקפק	לא בטוח בעצמו	במבחן בחשבון הוא היסס, ולכן לא היה לו זמן לסיים	אני לא נוטה להסס יתר על המידה
להשתקע	לנדוד	לגור באופן קבוע	חברים שלי עלו לישראל והשתקעו שם	אני מעדיפה לא להשתקע בשום מקום
גדושה	מלאה	שאין יותר מקום להוסיף	המזוודה שלו הייתה גדושה במתנות	אני לא אוהבת צלחת גדושה בארוחה
תכופות	לפרקים	לעתים קרובות	הם הולכים לים בקיץ תכופות	אני נוהגת לנוח
המתינו	חיכו	חיכו	הם המתינו לאוטובוס בתחנה	אין לי סבלנות להמתין

2. מילים כבקשתך

שינוי מרענן יכול להיות הטלת משימה על תלמידים ברמת המתחילים או ברמת הביניים, שבה הם מתבקשים לתת רשימה של 10 מילים בלשון הילידית שלהם שהיו רוצים ללמוד בשפת המטרה. הם יכולים לצייר את המילים הרצויות בכיתות שבהם המורה לשפה השנייה/זרה לא מאפשר לדבר בשפה הילידית. הם יכולים להביא תמונה שתכלול את המילים שהם רוצים ללמוד. לאחר ששמעו את המילים, התלמידים יכולים לערוך את הרשימה בעצמם, ולבדוק האם הם דייקו בכתיבת המילה, או שהמורה יראה את המילה הכתובה ותלמידים יצטרכו לנסות לומר אותה. לסיכום, התהליך התלמידים יכינו פוסטר שעליו יהיו הציורים שהתחילו את התהליך עם המילים הכתובות לידם בשפת המטרה.

3. מילים אקדמיות

בדרך כלל מילים אקדמיות נלמדות בשלבי הביניים ובשלבים מתקדמים, אבל אין סיבה לא להתחיל ללמד מילים אקדמיות כבר בשלב המתחילים. אפשר להשתמש במשפטים פשוטים, לשלב בתהליך ההוראה סרטי וידאו קצרים עם רשימת שאלות פשוטות שבהן תהיה משולבת רשימת המילים הרצויות. למשל, ספרי לימוד רבים משתמשים במילים לא עבריות (לועזיות) ברמות הנמוכות; המילה אינפורמציה היא מילה נפוצה מאוד בספרי הלימוד ברמות הנמוכות, בעוד שאפשר להשתמש במילה מידע. היא קלה יותר, קשורה לשורש יד"ע שאותו התלמידים לומדים בשלבים מוקדמים למדי. אפשר להראות סרטון קצר על מקום בארץ, ולשאול את השאלה: מה המידע שיש בסרטון על...?

4. מילה מצלצלת

כאן מדובר במשחק שמטרתו להתאים את המילה בשפת האם למילה בשפה הנלמדת. במשחק זה זיהו המילים יכול להיות חלק משינון אוצר המילים. אפשר להשתמש במילים, בתבניות לשון, בפעלים מוטים או בצורת המקור שלהם, וכדומה.

מחלקים את הכיתה לשתי קבוצות. כל קבוצה מקבלת עט ללוח בצבע אחר. המורה אומר מילה בשפה הילידית; תלמיד מכל קבוצה רץ אל הלוח הלבן ומסמן את המילה המתאימה הכתובה או המוקרנת על הלוח. התלמידים מקבלים נקודות. התלמיד שסיים ראשון או זיהה ראשון מקבל כפל נקודות; הקבוצה המנצחת היא זו שצברה את מירב הנקודות.

וריאציה לתרגיל זה הוא עבודה בזוגות. כל תלמיד מקבל רשימת מילים, חלקן בשפה הילידית וחלקן בשפת המטרה. התלמיד שמולו מקבל את הפירוש הילידי או בשפת המטרה של אותן המילים. כל אחד בתורו אומר את המילה בשפה הילידית וחברו אומר לו מה הפירוש בשפת המטרה, בדרך זו התלמידים בוחנים זה את זה. אין כאן תחרות, אבל יש כאן עבודה בזוגות.

דוגמאות לנושאים שיכולים להיכלל בתרגיל זה: ספורט, מקצועות, בית הספר, או מילים נרדפות, מילים הפוכות, וכדומה.

5. איות

המורה אומר אות, והתלמידים צריכים לכתוב או לומר את כל המילים שהם מכירים המתחילות באותה האות. לחילופין, המורה יכול לבקש מהתלמידים לכתוב או לומר מילים המסתיימות באותה האות.

6. אסוציאציות

המורה יציב 10 אותיות על הלוח, והתלמידים צריכים לכתוב את מירב המילים מהאותיות הנ"ל.

7. שורשים

ברמות הבינוניות והגבוהות המורה נותן שורש והתלמידים צריכים לכתוב או לומר את כל המילים השייכות לשורש הזה, גם אם הן לא בעלות מובן דומה. למשל, לשורש ספ"ר מתקשרות מילים כמו ספר, סיפור, להסתפר, לספור.

הטכנולוגיה הניידת ולימוד אוצר מילים

למי אין בימינו טלפון נייד, בדרך כלל טלפון חכם, או/ו מחשב לוח (טבלט)? וכמו כל טכנולוגיה המגויסת לטובת הלמידה כך גם הטכנולוגיה הניידת והנפוצה הזו צריכה להיות מגויסת למטרה זו. השימוש הנפוץ ביותר בטכנולוגיה הניידת היא התקשורת המילולית, שליחת מסרונים ומשחק. התלמידים מדווחים שהם קוראים את המסרונים בכל זמן בכל מקום. במחקר שנעשה בקרב סטודנטים בטאיוון נשאלה השאלה באיזו פלטפורמה הם מעדיפים ללמד אנגלית, באמצעות הטלפון הנייד או באמצעות המחשב, מתוך 137 תלמידים 127 ענו שהם מעדיפים ללמוד באמצעות הטלפון הנייד, שכן הוא נגיש יותר ונוח יותר מהמחשב. תשובות אלה צריכות להביא את המורים למסקנה שהטלפון הנייד יכול לשמש כאמצעי הוראה (Lu, 2008).

במחקר שנערך על ידי ת'ורטון והאוזר בקרב סטודנטים מיפן על לימוד אוצר מילים באמצעות דואר אלקטרוני שהגיע דרך הטלפון הנייד היה הבדל משמעותי לטובתם של אלה בהשוואה לאלה שלמדו את אוצר המילים מהמרשתת דרך המחשב (Thornton P., 2005). הם הסבירו את ההבדלים בעובדה שהטלפון הנייד מגביר את תדירות הלמידה, דבר המזמן חשיפה גדולה יותר לאוצר המילים בשפת המטרה והגדלת אוצר המילים לעומת שיעור בכיתה; מה שמחזק את ההנחה שתרגול קבוע משפיע לטובה על תהליך הלמידה ועל הזיכרון.

כדי ללמוד ולתרגל אוצר מילים של שפת המטרה באמצעות הטלפון הנייד, צריך המורה להכיר את

היישומונים הקיימים, והם רבים ביותר. המורה צריך לחפש את היישומונים המתאימים למטרותיו וכמובן לשפה שהוא מלמד. לצערנו, אין בעברית יישומונים רבים, ועוד פחות כאלה שתומכים בשפות הכתובות מימין. אולם המורה יכול לפתח תרגילים שיאפשרו לתלמידיו להשתמש בטלפון הנייד או במחשב הלוח. המורה יכול להשתמש ביישומוני כרטיסי הברקה, בתמונות, הוא יכול להשתמש באתר וביישומון של quizlet.com, שם יכול התלמיד לתרגל את אוצר המילים, ואף לבחון את עצמו תוך כדי למידה. קיימים מספר יישומונים ואתרים שבהם יכול המורה להכין את התרגילים השונים, והתלמידים מצדם יוכלו להשתמש בהם כדי לפתור את השאלות. בדרך זו המורה והתלמיד כאחד מקבלים משוב מיידי. היישומונים האלה עשויים לשמש גם כאמצעי לחזרה או להעמקה בנושא.

דוגמאות:

Quizlet.com

Getkahoot.com

בשני אתרים אלה המורה פותח חשבון חינמי. באתר Quizlet המורה בונה את אוצר המילים, והתלמידים מתרגלים באמצעותו בדרכים רבות ומגוונות. המורה יכול להשתמש באתר כדי לבנות את כלי ההערכה. באתר Kahoot המורה יכול לבחור בדרכים שונות להערכת התלמיד ולהביא את הכלי לכיתה. התלמידים ישתמשו במכשירי הטלפון החכם שבידיהם ובמערכת התקשורת האלחוטית, כדי להעביר את תשובותיהם למורה. האתר מחשב את תוצאות התלמידים ומספק למורה סטטיסטיקה על הכיתה. באתר זה אפשר להשתמש כדי לשחק או כדי ליצור תחרות בין התלמידים.

הערכת הלמידה של אוצר מילים

הערכת למידה היא חלק מהלמידה, וכשעוסקים באוצר מילים נשאלת השאלה: מה המשמעות של ידיעת מילה? במה היא מתבטאת? לדוגמה: הלומד יכול להפיק מילה נרדפת למילה, אולם אינו יודע איך להשתמש בה; או הוא מבין את ההקשר שבו היא מופיעה, אך אינו יודע לומר מה משמעותה. צורת ידע שכזאת מאפשרת ללומד להצליח בסוג מסוים של הערכה, אבל לא בסוגים אחרים. לכן, כאשר מתכננים כלי להערכה, צריך לחשוב אילו סוגי הערכה מתאימים, ובנקודה זו יש להתחשב בסוג הלומד. סוג ההערכה ישתנה אם, למשל, המורה רוצה לדעת אם התלמיד פיתח אסוציאציה למילה או הבנה עמוקה שתתרום להבנה מחד וליכולת כתיבה מאידך (Beck, McKeown, & Kucan, 2012).

השימוש בהערכות מסוגים שונים עשוי להביא לתוצאות ומסקנות שונות, ולכן הגישה המורחבת בהערכה יכולה לספק מידע רב יותר על מה שהתלמיד למד והפנים. למשל, תרגיל התאמת מילים להגדרה או לתרגום בשפה הראשונה של התלמיד יכול להיות משולב עם הדרישה ליצור דוגמה לשימוש במילה. בדרך זו, במקום שההערכה תהיה 'הכול או לא כלום', המורה יוכל להעריך את עומק הפנמה של כל מילה אצל תלמיד מסוים מחד ובהשוואה ליתר התלמידים מאידך.

פעילויות רבות שבהן המורה משתמש כדי ללמד אוצר מילים יכולות לשמש כאמצעי הערכה. אחת הפעילויות היא גרסה של 'נכון/לא נכון' - שימוש נכון או לא נכון במילה (כלומר, התלמיד מקבל משיט ובו שינוש נכון או לא נכון במילה מאוצר המילים והוא צריך לתקן את הטעות אם היא קיימת).. התלמיד מתבקש לתת שתי דוגמאות שיפרשו את המילה, האחת נכונה והאחת לא נכונה, או, לחילופין, המורה ייתן את הדוגמאות והתלמיד יבחר את הדוגמה הנכונה.

סיכום

המאמר הזה מנסה לעזור למורה למצוא את הדרך המתאימה לו להוראת אוצר מילים משמעותי, תוך שימוש בטכניקות ובטכנולוגיות שיעודדו את התלמיד לרכוש את אוצר המילים הן על פי דרישת המורה והן באופן עצמאי. אוצר מילים הוא חלק חשוב ביותר בשפה, אולם הוא התחום המוזנח ביותר בהוראת השפה הן השפה הילידית והן השפה השנייה/הזרה. רוב הטקסטים הנלמדים בשפה השנייה/הזרה באים ללמד דקדוק ומבנה של משפטים ולא אוצר מילים; רוב הטקסטים בשפה הילידית באים ללמד נושא או רעיון מסוים, וכך אוצר המילים הופך לזניח ומוזנח. יתכן שאם נקדיש יותר זמן להוראת אוצר מילים משמעותי, תהליך ההקניה של הבנת הנקרא יהיה פשוט יותר.

מקורות

- ברנשטיין, א' (2015). **מוזאון הזיכרון: זיכרונות ילדות מתל אביב**. תל אביב.
יונאי, ש' (1987). **אוצר הספרות העברית**, חלק א. ארה"ב.
- Beck I. L., McKeown, M. & Kucan L. (2012). *Bringing Words to Life*. New York: The Guilford Press.
- Lu, M. (2008). Effectiveness of vocabulary learning via mobile phone. *Journal of Computer Assisted Learning*, 24 (6), 515-525.
- Nation, I. (2001). *Learning Vocabulary in another Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nation, I. S. (2006). How large a vocabulary is needed for reading and listening? *Canadian Modern Language Review*, 63 (1), 59-82.
- Schmitt, N. (2008). Review article : Instructed second language vocabulary. *Language Teaching Research*, 229-263.
- Thornton P., H. C. (2005). Using mobile phones in English education in Japan. *Journal of Computer Assisted Learning*, 21 (2), 217-228.